List 36. **NOVICE** Tečaj XXV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 4. septembra 1867.

Gospodarske stvari.

Beseda o zavarovanji zoper ogenj.

Kako bi se dala znižati zavarovalna letnina?

Da so zavarovalnice bodi-si zoper ogenj bodi-si zoper točo ali živinsko kugo velika dobrota, to še dokazovati, zdi se nam nepotrebno; saj je tega že prepričan vsak bralec „Novic“, če ne iz lastne, gotovo pa iz tuje skušnje. Kako pa je to, da v dopisih, ki nam tako pogostoma dohajajo o požarih, vendar tolikokrat beremo: „nobeden, eden, dva, le trije so bili zavarovani in še ti za male zneske?“ Od kod tedaj ta žalostna prikazen, da se naši kmetje sploh ne poprimejo zavarovalnic? Temu sta glavna vzroka dva. Prvi vzrok je tista vnemarnost, vsled ktere naš kmet tako rad ostaja pri starem kopitu, po kterem se je ravnal njegov praded; ta ni bil zavarovan, zato se tudi vnuk ne zavaruje. Drugi vzrok pa je silna revščina, ki tare kmeta tako, da komaj odpravlja mnogovrstne in velike davke, ne da bi si z zavarovanjem še sam naložil kterega. Da bi nevednost o dobroti, ki nesrečnemu pogorelcu dohaja iz zavarovalnic, bil tretji splošni glavni vzrok, tega ne verjamemo, da-si tudi ne tajimo, da se sèm ter tjè nahaja. Kdor nam nakaže pot, po kteri bi se dala odstraniti prva dva vzroka, ta je gotovo velik dobrotnik naših kmetiških seljakov.

Prvemu vzroku bi se dalo v okom priti s tem, da oni, ki imajo upljiv do naših ljudí, in to so zlasti duhovni pastirji, učitelji in županje, pri vsaki ugodni priliki posestnike budé in vnemajo za dobrodelne zavarovalnice in da nje, ki so že zavarovani, sploh očitno opominjajo, o pravem času plačati letne doneske. Da so taki opomini potrebni, kaže nam žalostna skušnja; kajti kolikrat smo že brali, da ta in ta pogorelec ne dobí odškodovanja zato, ker je pozabil letnino plačati o pravem času. S tem vnemanjem in opominjanjem bode se pregnala tudi nevednost, ki še tičí sem ter tje.

Temu vzroku bi se s tem res dalo v okom priti, toda v drugem tičí pravo jedro. Naši kmetje pri tolikih davkih ne zmorejo letnega plačila; odstranite revščino, potem neha tudi tista vnemarnost, vsled ktere marsikteri čez noč pride na beraško palico. Tako nam utegne ta ali uni ugovarjati. — Revščini konec storiti, to presega človeško zmožnost. Kdor bi znal storitl to, ta zná več, ko hruške peč. Revščina je bila in bode na svetu. Al ubozega kmeta rešiti beraške palice, ki mu jo v roke dá požar, to vendar ni nemogoče. — Naznanite nam to sredstvo, hočemo se ga poprijeti! — tako se bode morda oglasil ta, oglasil uni. — No, tù imate gotovo sredstvo, in to je: vpeljimo zavarovanje po občinah, to je, soseska naj zavaruje pohištva vseh svojih občancev. Po takem občinskem zavarovanji znižala bi se letnina tako, da jo bo zmogel vsak tudi najrevniši kmetič.

Da bi se letnina jako znižala že s tem, ako bi se zavarovali vsi posestniki, to je očividno. Toda še niža bo letnina, ako se vpelje zavarovanje po občinah. — Zavarovalnice že same skrbé, da si kar je mogoče, z nizko letnino pridobivajo čedalje več zavarovalcev. To skrb jim naklada lastni dobiček. Prav zarad tega so po vseh mestih in večih trgih stalni opravniki skoro vseh zavarovalnic; prav zarad tega od časa do časa po vseh deželah pošiljajo še posebno ljudí, ki posestnike vabijo k pristopu v njihove zavarovalnice ter sprejemajo zavarovanje.

Znano pa je, da zavarovalnice dobro plačujejo svoje opravnike za njihov trud, prepuščajo jim po 10, 12½ in celó 15 odstotkov od zavarovalnih zneskov.

Dalje tudi vemo, da vse zavarovalnice rajši sprejemajo velike skupine, na pr. grajščine, fabrike itd., nego majhne; in to zato, ker jim velike dajo manj dela in truda. Zarad tega jim znižujejo letnino.

Pri zavarovanji po občinah bi se lahko letnina za 10 do 15 odstotkov znižala malim posestnikom, ker ne bi potrebovali opravnika, kajti občina bi neposrednje občevala z zavarovalnico; znižana letnina bi se gotovo tudi privolila občinam; in vrh tega bi odpadla vpisnina, ktera najmanj znaša 50 kr., pri velikih zneskih pa več goldinarjev. Že to bi bila zdatna podpora malim posestnikom.

Nič manjša korist pa se kaže od druge strani. Pri zavarovanji po občinah bi letnino od vseh poslopij odrajtoval župan iz občinske blagajnice; tej bi ali po malem ali o ugodnem času, na pr. po dovršeni mlatvi ali trgatvi, vsak posestnik povrnil svoj delež. Ali ne bi tudi to bila velika podpora ubogemu kmetiču? Vrh tega pa se ne bi bilo bati, da bi kdo pozabil plačati o pravem času.

Da bi zavarovalnice z veseljem sprejemale taka zavarovanja, o tem ni dvoma; gotovo pa je tudi, da bi tako znižano letnino po tako zlajšani poti zmogel vsak posestnik.

Zavarovanje po občinah dalo bi se vpeljati ne le zoper ogenj, ampak tudi zoper točo in živinsko kugo.

Naj ta nasvet, ki ga daje praški „Wochenblatt der Land-, Forst- und Hauswirthschaft“, prav resno prevdarjajo vsi, kteri imajo blago srce za ubornega kmetiča. —r.

Gospodarske skušnje.

* Sesekan osat dobra piča. — Osat, ki tako rad po sili raste in kmetovalcu nadlego in škodo dela na njivah, lahko porabiš za klajo. Otroci ti ga igraje

naberejo, ti ga pa sesekaj in ali koj zelenega ali posušenega kladi živini. Še konji ga rajši jedó, kakor grahorico ali oves, ter so po njem za delo tako močni, kakor po najboljši krmi. — Ne zaničujmo toraj osla zarad tega, ker osat jé. „Frauend. Bl.“

Gospodarske novíce.

* V našem cesarstvu pridelanega žita se bode letos toliko prodalo v tuje dežele, da malokdaj toliko. Pravijo, da samo iz Ogerskega ga bode šlo okoli 10 milijonov vagánov (mecenov). Ker je s tolikim blagom sila težava, da se po železnicah in vodah hitro odpravi iz dežele, zato se je v Peštu napravila posebna komisija, ktera prevdarja, kako da bi se kar največ je mogoče hitro odpravili veliki kupi žita. Železnice so pa pomnožile svoje vlake; tako bode Elizabetina zapadna železnica kmalu v 300 posebnih vlakih peljala žito; v ta namen je že 15 novih hlaponov (lokomotivov) prišlo v Linc. Družba donavskih parobrodov je še skrbela za to, da 200 ladij bode samo žito vozilo. — Če po taki bogati letini Magjari še ne bojo zaostalih zemljiščinih davkov plačali, naj pa raji naravnost rečejo, da jih plačati nočejo.

Gospodarsko slovstvo.

Razun kmetovalcev, ki obdelujejo zemljo, ima kmetijstvo še tudi možé, ki se pečajo z znanstvom postav, ktere se tičejo poljedelstva. In tudi to je važna stvar, ker dobre take postave pospešujejo kmetijstvo in s kmetijstvom združeno obrtnijstvo, slabe pa jo ovirajo. Treba je tedaj večkrat postavnih prememb, in to je stvar, ktera posebno spada v okrožje deželnih poslancev. Kdor pa hoče nasvetovati kaj novega, treba, da pozná na tanko, kako je zdaj in kaj zdaj še veljá. Al nobeden ne more vsega tega vedeti, in še tega ne vé, kje bi iskal te ali une postave, ki zadeva to ali uno stvar. Hvale vredna je bila tedaj misel gosp. dr. Pihlerja, koncipista pri c. k. ministerstvu narodnega gospodarstva in trgovstva, da je izdal knjigo, v kteri najdemo vse kmetijstvo našega cesarstva zadevajoče postave od starodavnih časov do današnjega dne in ki imajo še dandanes veljavno moč. Imenuje se ta 26 tiskanih pôl debela in v 3 razdelke razdeljena nemška knjiga tako-le: *„Gesetzkunde über Bodenkultur in Oesterreich. Systematisch zusammengestellt von Dr. F. S. Pichler, k. k. Ministerial-Concipisten im Ministerium für Handel und Volkswirthschaft. Preis 2 fl. Oest. W. Im Selbstverlage des Verfassers.“* — Dobro bode došla vsacemu, ki želí poznati v našem cesarstvu veljavne, kmetijstvo zadevajoče postave; temu smo mi porok.

V poduk in kratek čas.

Vraže o zajcih, goskah in kurah.

O tem je Angléž J. Thrupp marsikaj zgodovinskega nabral. Naj z njegove zbirke posnamemo nekterе rečí.

Angleži so v starodavnih časih za pregreho imeli, gosí, zajce in kuretino jesti; vendar so redili te živali mnogo. Vendar se ni studilo meso te živali samo Angležem; sploh v južni Evropi ga niso jedli; Anglosaksonci pa so ga začeli poprej jesti kakor Angleži keltiškega plemena. Za vsako teh 3 živali so iskali nekaj skrivnostnega in marsikaka vraža se je vpletla vmes.

Od gosí so mislili, da živí 80 let; občudovali so njen tanki sluh in duh; rekli so nekdaj, da gos sliši tudi miško, ako se količkaj gane. Ko se je sv. Martin v puščavi skril, da bi ga ne bili za škofa Tourskega volili („nolo episcopari“ — je rekel), izdala ga je goska. V zahvalo tega se je ohranila do današnjega dne navada, da se na sv. Martina dan gosí jedó. Malo ljudí pa, ki jedó Martinovo gos, vedó, od kod izvira ta navada. Ker so na Angleškem preložili plačevanje jesenskega davka na sv. Mihela dan, zato koljejo gosí 29. septembra in ne več novembra meseca. Drugod pa je še ostala Martinova gos na sv. Martina dan. — Po ljudski vraži so gosí izurjene v zvezdoznanstvu in prerokujejo vreme. Pri Rimljanih — to vé ves svet — je gos bila znamenje čuječnosti; v vsaki vasi, v vsaki hiši so imeli v ta namen gos, da je čula (budila) na to, kar se v hiši godí; imeli so jo za čuvajko namesti psa („unicus anser erat minimae custodia villae“ — piše Ovidij); znana je pravlica, da so gosí rešile rimski kapitol. V tempeljnu Janovem so jo častili; še le o času Cesarjevem so začeli gosí jesti. — Normanci niso marali za-nje. Ko je v 8. stoletji nekoliko ministrov obiskalo sv. Kutberta, nastala je huda ura in ministri se niso upali na morje. Na to jim je rekel sv. mož: „Ko ste gos, ktera tukaj visí, skuhali in povžili, tedaj idite v ladijo in z božjo pomočjo pridete srečno domú.“ Normanski ministri pa se niso hoteli dotakniti gosí in so se vendar podali na morje; al vihar je tiral ladijo nazaj. Zdaj jih svarí sv. Kutbert: „Kako se morete čuditi viharju, ker niste gosí snedli? Tam-le še visí gos! Denite jo v lonec, kuhajte jo in jejte jo, potem bode morje mirovalo.“ To so ministri storili; in ko je gos v loncu vrela, pomirilo se je morje. Gos so dolgo časa imeli za poldivjo žival, in ostre postave so imeli, kako se obnašati do gosí. V Wales-u je veljala postava, da so lastniki môgli živali odkupiti, ako so zašle na tujo zemljo in jih je vjel gospodar; gos pa je smel ubiti, vendar lastnik njen ni bil odgovoren za škodo, ki jo je storila. Al ker je gos dobro jedilo, zato je ta vraža kmalu konec vzela; v cesarskem Rimu so gosí pitali s smokvami (figami), da so dobile prav velika in mastna jetra, iz kterih so z vinom in mlekom pekli jeterne paštete. Keltiški Galci in Franki so se posebno pečali z gosjo rejo; prodajali so jih na Laško; v severni Evropi so v več krajih imeli gosišča (anseria), kjer so redili na tisoče gosí. Pod kraljem Ludevikom Pobožnim so plačevali davek od gosí.

Zajec je bil židom (judom) nečedna žival. „Zajec tudi prežvekuje (to pa ni res), al noga mu ni razcepljena na dva parklja, in zato je nečedna žival“ — se bere v 3. Mojzesovih bukvah pogl. 11. stih 6. Ta prepoved je veljala tudi zarad zajcev in kamél; v 5. Mojzesovih bukvah 14, 7. je z ostro besedo ponovljena; tudi Mahomed je to ukazal. Sicer pa je pametno bilo, da so v Siriji in Arabiji prepovedali zajce jesti; zajčje mesó ni dobro v vročih deželah, kakor tudi pri nas ni dobro in zdravo poleti. Ljudstva severne Evrope so se zajca nekako bala, češ, da je s coperniki in copernicami v ozki zavezi, ker so mislili, da se v podobah zajca coperniki in copernice večkrat prikazujejo. Ker zajec nikoli nima pokoja in zmiraj okoli šviga, zato so mislili, da more kaj peklenskega v sebi imeti, kar ga dela tako nepokojnega; mislili so, da celó nikoli ne spí, zato, ker spí z odprtimi očmí. Walisi so mislili, da je zajec nekoliko mesecev moškega, nekoliko pa ženskega spôla; tudi Angleži so mislili, da je polután. Brž ko ne so mislili to zato, ker navadno zajec samec okoli léta in ker ima v visocih severnih krajih bel kožuh. Že v starodavnih časih so imeli zajce za nekako hudobo. Ako je delavec šel na delo, pa mu je zajec čez pot skočil, vrnil se je delavec in ni šel delati, ker se je bal nesreče. Ko je kralj Cir s svojo armado nad Armence šel, pretekel mu je zajec pot; pri tej priči se je hotel kralj vrniti, ako bi ne bil orel se nad njim pod nebom

prikazal, ki je hudo znamenje obrnil na dobro. V Wales-u so imeli zajca, lisico in srnjo za „mrčes.“ Vendar so Angleži že ob času Rimljanov zajce jedli, sami Rimljani pa ne, ker so v starodavnih grobih tudi zajčje kostí nahajali. Na južnem Angležkem pred 11. stoletjem niso zajcev lovili. Pomina vredno je to, da vkljub Mojzesovi prepovedi so vendar duhovni jed zajčjega mesa zagovarjali in ga priporočali ljudem zoper grižo.

Petelina „zgodnje tice“ niso jedli. Petelinova domovina je menda srednja Azija; Perzijani so ga visoko častili. Iz teh krajev se je zaplodil na Grško in od ondot po ostali Evropi. Povsod so imeli veliko vraž o njem; kakor poprej Perzijanom, tako je pozneje Grkom in Rimljanom prerok bil petelin. Petelin — so rekli — je Temistoklu prerokoval, da bo zmagal Kserksesa; Romulu je petelin pokazal, kje naj zida Rim. V srednjem veku so ljudje mislili, da petelin človeško mesó jé in človeško krí pije. Kadar se je postaral, legel je jajca, iz kterih se je zmaj (lindvern) rodil, ako je krota na teh jajcih sedela. Duhovščina je pregnala vražo, da petelin človeško kri pije; postni čas so potrebovali veliko jajec in kapunovo meso je bilo dobro. Teodor Kanterburiski je rekel, da se sme petelin jesti, če tudi je pil človeško kri, al popred se mora poškropiti z blagoslovljeno vodo. Drugi duhovniki so djali, predno se petelin zakolje, mora se 3 mesece ostro nad njim paziti. V 7. stoletji so peteline že sploh jedli. Sužni je svojemu gospodu prinesel petelina, tudi na Nemškem je „petelin za davek“ še znan.

Národne stvarí.

Vednosti pomagajo do premožnosti.

Želja je vsakemu človeku prirojena, da si svoje okolščine zboljša, premožnost povzdigne. V ta namen gleda krog sebe, kako si drugi ljudje pomagajo na bolje, in ker ni vsakemu mogoče daleč po svetu hoditi, da bi se naučil, kar drugi več mimo njega znajo in vedó, zato prebira knjige in časnike, išče po njih, česar želí izvedeti, če mu je bila sreča mila, da zná brati — namreč svoj materni jezik.

Iz tega mora vsakdo previdéti, kako potrebno je vsakemu človeku, da zna brati (čitati). Zato pa, dragi sorojaki, na noge! Malo truda je treba, in prva stopinja do omike je kmalu v vaši oblasti.

Gotovo je, da v tej zadevi duhovni pastirji, spoznaje resnico, da blagostan v telesnih zadevah napeljuje na blagor duševni, bodo svojim ovčicam na vso moč pomagali, da jih tako na pravo pot omike pripeljejo.

Komur knjige v jeziku njemu znanem ne zadostujejo, ta si naprej pomaga s tem, da se ptujih jezikov vadi. Tako nas zgodovina učí, da so se Grki od Egipčanov in Feničanov, Rimci od Grkov, Nemci od Rimcev, in o sedanjih časih narod od naroda po prilastenji njihovih jezikov učili. Po tej poti so vednosti znanosti in učenosti obče blago postale. Nobenemu pametnemu ne hodi na misel, da je Nemec, ako se učí francozki, angleški ali kak drug jezik, svojej domovini nevaren. Samo avstrijskim Slovanom, ako želé si ruski jezik prilastiti, podtikajo zmedeni možgani zagrizencev željo se porusiti, in jih psujejo kot sovražnike Avstrije.

Naša vlada dobro vé, kako hraber varh jej je bil o vsakej nevarnosti Slovan, kterega koli plemena si bodi. Kteri mar neumnež more sumiti, da bi Slovan, prestopivši na višo stopinjo omike utegnil na ljubezni do domovine in dosedanje države krhati se? Omikani človek more po zaslugi ceniti vrednost zavetja, ki ga vživa v dobro vredjeni državi, zato bo z veseljem prostovoljno brez vse sile žrtoval blago in življenje, da jo obvaruje, česar sirovi in neomikani ljudje le po sili storé.

Zadnji čas je, da vse psovanje med raznimi narodi, stoječimi v zavetji avstrijske države, popolnoma prestane. To se bode pa še le uresničilo tedaj, kadar vlada do prepričanja pride, da morajo vsi njeni narodi enake pravice vživati, kakor spolnujejo vsi enake dolžnosti. Dr. Orel.

Zgodovinske stvarí.

Bato,

znamenovanje za najvišega glavarja pri nekdanjih Panonih.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

Naj še omenimo, kakošen žalosten konec je brevški Bato vzel.

Dio Cassij piše (55, 29): Dalmatinci so se zavoljo velikega tributa (dače, arača) spuntali na pohujskanje nekega Bata iz roda Dysidiatov, in so Rimljane potolkli, kteri so nad Dalmatince z vojsko prišli. Bato toraj ni bil Dalmatinec in ilirske narodnosti, ker Strabon Daisitiate, kakor on nje imenuje, k panonskim rodičem šteje.

Ta potolk je bil znamenje za druge, spuntati se, in Dio pripoveda, da so tudi Brevci, rod v Panonii nekega drugega Bata na čelo postavili, in pred Sirmium se podali, da bi tam rimsko posadko premagali. Med tem je dalmatinski Bato od kamena težko ranjen bil, in sicer pred Salono. Na pol zdrav gre rimskemu vojvodi Messalini naproti, ali preobladan ni vedel kaj druga storiti, ko se k Batu brevškemu podati in ž njim združen vojskovati.

Bojevalo se je z menljivo srečo. Slednjič je dalmatinski Bato zavoljo mira se začel z Rimljani pogajati, in Dalmacija je prišla pod rimsko oblast. Pod Avgustom je ta dalmatinski Bato brevškega Bata, kteri je od Rimljanov gospodarstvo čez Brevce dobil, vlovil in umoriti dal *(Dio 55, 34)*.

Sedaj je dalmatinski Bato postal gospodar Panoncem, vendar je za Tiberija se Rimljanom celó podvrgel *(Dio Cass. 56. 13. 16)*. Dio je bil rodom Grk iz Afrike in za Cesara Severa 222 po Kristu cesarski namestnik *) v Panonii, toraj 200 let pozneje, kakor sta se Bata z Rimljani vojskovala.

Strabon, kakor je gori rečeno bilo, pripoveduje, da so Daisitiati, med kterimi se je Bato, kteri je Dalmatince na povstanje zoper Rimljane podhujskal, rodil, — bili panonsk rod. Da so Grki tuja imena dobro popačevati znali, vsakdo se lahko prepriča. Daisitiati so se gotovo po domače imenovali Desičani. V rečnem okrožji Drina še se v 9. stoletji imenuje: véliki župan v Desnici. Desičani so utegnili svoje ime dobiti po svojem batu: Deso. Deso, Desimir, so staroslovenska imena.

Panoni so bili potolčeni pri reki Bacunthius ali Bacuncius = Bakunec od korenike: bak, bek, rauschen, zato: bakva, bekel, Wassergefäss — Bečva, ime reke. Svoj tabor so imeli kraj muže in potoka: Vlca, *Οὐλκαία*, Vlca, današnje Vuke, primeri imena rečic: Vlčka, Vlkov, na Českem in Ruskem, gotovo, ker so se tam radi vlki, volki skrivali. Drugo mužo „insula in Savo“, imenuje Plinij Me-

*) Ko je Panonija rimska provincija postala, tedaj so se vladike imenovali: Praeses, tako Sabinus, Marcius Agrippa; potem: Dux kakor Marinus; slednjič: Rector, znan je Aemilianus in Aurelius Probus. Pis.

*

tubaris, danes: Medstružje. Že Katančič je ime razložil z: Medjubarje, od bara, bereg, Sumpf, Morast. (Konec prih.)

Slovstvene stvari.

Izvéstja ali programe*)

nekterih slovénskih in hrvaških gimnasij, pa memogredé nekaj slovniških opazek.

Spisal prof. Žepič.

Kakor vsako léto izdala so tudi létos vodstva gimnasij slovénskih in hrvaških izvéstja ali programe. Iz téh podajamo čitateljem „Novic“, kar bi jih utegnilo zanimati.

Na gimnasiji novoméški bilo je vpisanih djakov v početku minulega šolskega léta 220, a ostalo jih je do konec léta 203. Med temi je bilo Némcev 6, Hrvatje 3, ostali so bili pa Slovénci. — Na kranjski jih je bilo vpisanih 93, izostalo jih je bilo med letom 10; bili so vsi slovénske národnosti. — Gimnasija celovška iméla je djakov na koncu léta 427, med njimi je bilo Slovéncev 98, Laha pa 2; koliko jih je bilo v početku léta, ni povédano v programi; prva škola iméla je dva razreda. — Na gimnasiji celjski bilo je v početku léta djakov 319, a na koncu 304. Hrvatje so bili 4, a Némcev 75, ostálih 225 so bili Slovénci. Učni jezik je bil na téh gimnasijah skoro skozi in skozi némški. K večemu se je razun slovénščine učil nauk krščanski v 1. in 2. razredu po slovenski sáj na nekterih téh gimnasij. — Gimnasija zagrebška je imela učencev v početku léta 535, a na koncu 482 (med njimi 7 židov). Paralelke so bile v 1., 2. in 3. razredu létos. Koliko je bilo med njimi Ne-hrvatov, to ne stojí v izvéstju. — Gimnasija varašdinska je štéla djakov v početju 315, a na koncu léta 288. Po národnosti je bilo 34 Slovéncev, 1 Čeh, 1 Poljak, 1 Némec in 9 Magjarjev, ostalih 242 so bili Hrvatje; židov je bilo na tej gimnasiji 8. — Gimnasija v Karlovcu je iméla učencev v početku léta 80, a na koncu 67 v 4 razredih; sodeč po rojstnih méstih dodanih v razredbi imenom učencev bili so na tej gimnasiji skoro sami Hrvatje. Slovénca sta 2, a Čeh 1, žid 1. — Na gimnasiji v Požegi bilo je djakov vpisanih v početku léta 104, a do konca jih je ostalo 99 v 4 razredih. Po národnosti bili so Hrvatje vsi, razun 6 Némcev, 3 Magjarjev in 1 Slovenca, židi so bili 3. — Gimnasija v Oséku brojila je v početku léta djakov 306, a na koncu 278. Koliko jih je bilo med njimi Ne-hrvatov ali Ne-Srbov, to ne stojí v programi; židov je bilo 26.

Učili so se na hrvaških gimnasijah vsi predmeti po hrvaški. Programe ljubljanske**) i mariborske gimnasije létos še nismo dobili v roke, in torej za zdaj ne moremo nič reči o njih. Razprave so pa té-le v navedenih programah: v novoméški: „Pravila za pisavo“ spisal prof. Lad. Hrovat; v kranjski: „Ueber die Theilnahme der englischen und französischen Könige an den Kämpfen zwischen den Welfen und Hohenstaufen“ spisal prof. J. Dominkuš; v celovški: „Die Reformation und Gegenreformation in Klagenfurt. I. Die Reformation“ spisal prof. N. Lebinger; v celjski: „Sophokles' religiöse und sittliche Gedanken“ spisal prof. A. Fichna, in „O slovénski sklanji“ spisal nam. prof. M. Žolgar; v zagrebški: „Nametnici čověčjega těla“ spisal prof. J. Loun; v varašdinski: „O Dubrovačkih prevodiocih gèrčkih tragedijah Vetraniću, Buniću i Lukarevićiu“ spisal prof. A. Pavić; v karlovški: „O Herakleitu i njegovu nauku“ i „Několiko rěčih za izpravak jednoga pravila u skladnji latinskoga jezika“ (to je, o lokalu v jeziku latinskem), spisal direktor in prof. J. Kostić; v požežki: „Mathematika na gimnazijah s osobitim obzirom na geometričku obuku“, spisal nam. prof. E. Kovačević; a v oséčki: „O meteorologiji u obće a našoj naposeb“ spisal prof. J. Penz. Izmed téh razpráv so nas najbolj zanimale novoméška, celjska in celovška, ondaj zagrebška, karlovaška druga in varašdinska. Ali puščaje océno ostalih razpráv drugim bolj véščim, rekli bomo ktero le o novoméški in o celjski.

Novoméška govorí o pravi rabi enklitik (sem, si, je itd. me, te, se, ga itd.) v izrékah glavnih in odvisnih, v 18 §§. dodavši k vsakemu pravilu mnogo izglédov, ne lé dobrih, iz kterih se vidi, kako je treba naméščati enklitike, ampak tudi slabih, da se vidi, kaka raba enklitik ni prava. V §. 19 je napótek, kako treba iz latinščine prestavljati v slovénščino, tudi razjasnjen z izglédi. A v §. 20 učí, kako je tréba slovéniti némški wovon — von dem (welchem) wir wissen — meinen — denken — hören u. s. w., dass . . ., da se človek ogne germanismu. Tudi tukaj se ne manjka izgledov dobrih in zléh. Céla je razprava jako temeljito délo s posebno marljivostjo izdélano, in želéti bi bilo, da bi se dobivala tudi pri knjigarjih; kajti težko in rekel bi nemogoče je mnogim priti do programe novoméške. Sploh se torej ujémljem z gospod piscem té razprave, ter imam samo malo kaj dodati, v čem ž njim nisem jednih misli. §. 1. Slovénci smo si zdaj sploh vzeli posebno Hrvate za izgled v porabi enklitik, in zatoraj mislim, da bi bilo bolje reči: Poslanca slovaške matice, častita Hurban in Žlota, bila sta itd. nego: Poslanca sl. m., č. H. i Ž., sta bila itd., kajti za preponami (interpunkcijami) v Hrvaškem nikdar ne stojí enklitika. Tako tudi: Platon, . . ., želel je itd., ne pa Platon, . . ., je želel itd. — §. 4. „Najmočneji ste so, smo.“ Po mojem mnénju tréba še dodati: sem, si, sta in ste. Kajti kakor se velí: „Bali so se“, tako tudi: Bal sem (si, sta, ste) se; ali kakor: „ker so se mu zarekli“, tako tudi: ker sem (si, sta, ste) se mu zarekel. §. 8. „. . da bi se nasitila, pa vendar ne bi se zredila.“ Jaz mislim, da bi tukaj moral stati se prec za besédo pa.

§. 9. pravi, da se smé če, ako, ko (lat. = si, ném. = wenn) izpustiti. Jaz mislim, da je vsaki tak pogodni stavek grd germanisem, na pr.: „Je bila vročina silna, opomnili so skrbni oče ljudí itd.“ V némškem stojí tukaj stavek v prašavnem obliku, namésti veznika wenn. Tudi v hrvaškem in v českem (morda tudi v poljskem in ruskem?) jeziku more izostati pogodni veznik, ali ondaj dobiva pogodna izreka oblik prašavni in to s prašavnim prislovom li. Izglédov je dosti na vsaki strani ktere koli hrvaške ali češke knjige. Po tem takem bi morali tudi mi Slovénci, ako izpustimo če, ako, ko, rabiti namesti tega prašavno izréko z li.

§. 11. Po mojem mnénju sta oblika so, je, pa tudi druge vse osebe sedanjega časa od glagola biti (esse) ravno takrat v obče enklitike, kedar ko spone vežejo predikat s subjektom, torej ne: . . ., je pobožen“, „. . . ., je poezija“, „. . . ., so suhoparne učilnice.“ Ali dobro: „. . . ., je krasni trg itd. (je = befindet sich, hrv.: ima).

§. 12. in §. 13. mislim, da ne stojita, sáj v hrvaščini je to drugače: torej: „Po cesti od zidanega mosta do Celja voziti se, prava je pokora“,

*) Po slovénski bi se moralo pisati, kakor jaz mislim, programa (ali programma), epigrama, telegrama itd., a ne program itd., kar na némški cika; kajti se sploh piše drama, a ne dram.

**) Glej „Novice“ list 34 str. 278. Vred.

a ne: „.... je prava pokora.“ „Narodu svojemu koristiti in k sreči pomagati, namen je národnih mož (ali: to je namen itd.), ne pa: „..., je namen itd.“ — „Večina,..., kričijo nasprotniki, ne zmeni se za....“, a ne: „..., se ne zméni itd.“ „Vaš stric, to dobro vém, bil bi štirdeset tisoč utrpel itd., a ne: „..., bi bil itd.“

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Štirskega. ♁. *(O šolskih zadevah na Štirskem.)* Mi Slovenci pač moramo biti priljubljeni tiči, da nas, posebno dokler smo še mladi, hočejo s toliko skrbjo in zvijačnostjo poloviti. Šola morda, da je zapadka, v ktero nemški ali prav za prav nemškutarski tičarji slovensko mladino lové. Čujte, kako se pri nas slovenskej mladini limanice nastavljajo. Zavér je imela slovenščina več ali manj vselej; al bližajo se jej še hujši časi. Glavna šola v Celji se bode pre celó prepustila skrbi in volji mestne srenje, ktera bo imenovala tudi učitelje. Po kakovih načelih se bode pri tem ravnala, koliko pravice bode slovenščina še v glavnici imela, to si lahko posnamemo iz duhá, ki navdaja ogromno večino mestnega odbora, iz onega Slovencem naravnost protivnega duhá, ki se je silovito kazal pri letošnji volitvi poslanca Nekermana. Že se glasí, da hočejo celjski pastorki „der mutter germania“ skozi in skozi nemško glavno šolo imeti, in da Slovencem, ki želé vsaj slovenski abc otrokom rešiti, po milosti privolé, da si smejo v breškem predmestji posebno šolo staviti. Lepa hvala za velikodušnost, da se Slovencem za priklade, ki jih v denarnico okrajnega zastopstva prinašajo, milostivno dovolí, posebno šolo na nove stroške staviti! — O mariborski glavni šoli in šoli v magdalenskem predmestji nočemo, da govorimo. Tukaj slovenščina nima druga pokazati, kakor obligatne številke ur, ki so jej, vsaj na popirji še odmenjene. Še britkejše se ji v novo osnovani mestni dekliški šoli godi; kajti mestni očetje, ki so si učiteljsko osebstvo sami izvolili, sklenili so, da v Mariboru slovenskih otrok ni, da toraj tudi ni treba, sè slovenščino dragega časa tratiti, in da je že povse zadosti, ako se zavolj prostega ljuda okoli nemškega Maribora poduk v slovenskem jeziku v par prostih urah izvan reda prostovoljnemu požrtovanju učiteljskemu prepusti. — Ravno taka se slovenščini v malem mestecu Slovenogradcu godí, le da je tukaj stvar toliko bolj napačna, ker ono šolo obiskuje več ko $^{9}/_{10}$ čisto slovenskih, kmečkih otrok, ker čisto bližnja velika duhovnija starotrška žalibog! še zdaj nima svoje lastne šole. Slovenograška šola je že od nekdaj skoz in skoz nemška bila; iž nje je narasel ponemčeni mestni zarod, ki ga mrzí vse, kar po slovenščini diši. Duhovščina si ne upa moško kreniti na pametnejo plat, ker se jeze in sovraštva boji, učitelji pa morajo plesati, kakor jim nemškutarstvo svira. In tako se ni čuditi, da slovenska šolska mladost moli in prepeva vse po nemški, pa kako, to vsak sam lehko presodi! — in da v šoli skoraj izključljivo nemščina vlada. Da pa pri vsem tem znanost nemškega jezika v Slovenogradcu na slabih nogah stojí, pričata dva prav smešna napisa. Blizo mestica je v sred prijaznega loga lepa, senčnata ravnica, menda slovenograški „Prater“. Na enem koncu te ravnice je tabla z napisom: „Waldes Salon“; pri drugem koncu na strani križa visoko na smreki je druga tabla z napisom: „Waldes Andacht“. — Aha, sem djal, to li je osmo čudo svetá: spodaj ima log svoj „salon“, višej pa svojo „andacht“ opravlja! Oh nemškutarija, kako se vendar po svetu sramotiš, pa te še sram ni! — In da bi ta preblaženi duh dalje od nemškega Slovenogradca in v druzih šolah se ne zastavil, namenil je prvosednik okrajnega zastopa, znani L—r, nagrade po 50, 30 in 20 for. učiteljem, ki se bodo posebno v podučevanji nemškega jezika skazali; kdor pa vse druge daleko prekosi, njemu pa dadó vseh 100 for. vkup. — No, germansko srce, kaj še hočeš? — Ljudje, ki sedaj zvonec nosijo, so si misel v glavo vtepli, da olíka (izobraženje) v ničemur drugem ne obstoji, nego v tem, da Slovenec le nekaj po nemško drobí; toraj na vse kriplje ubogo slov. mladino z nemščino pitajo. Kaj je tem ljudem mar za to, da se mladini pamet po naravni poti razvije, da dobi v maternem jeziku poduk še v druzih rečeh, kakor v „fallendungah“; da stopi iz šole v življenje vsaj toliko pripravljena, da si potem po dobrih knjigah in domačih listih za obširniši poduk skrbí; — vse to ni nič, da se le nemškutari po šolah, kajti to je po njih mislih jedro vse inteligencije! Da se Bog usmili skoraj slovenske mladine!

Iz Vojnika blizo Celja. *(Županova volitev.)* —c— Volitev za občinski odbor se nam bliža. Tù pa tam se že ugiblje, kdo da bode prihodnji župan. Imenujejo se za to možje iz trga, pa tudi zunaj trga; med prvimi posebno vojak v pokoji, stotnik Gašpari, za kterega se je že pri zadnji volitvi 1864. leta agitovalo, kteri pa ne zná slovenskega jezika in še ni pokazal, da čisla ravnopravnost naroda našega. Da bi privrženci gosp. Gašpari-ta za župana napravili, skrbeli so najbolj zato, da se kolikor najbolj mogoče odbornikov iz trga izvoli, kajti dobro jim je bilo znano, da odborniki zunaj trga ne bodo za-nj glasovali. Posebno delaven je bil kandidatov prijatelj, tudi vojak v pokoji. Vsakemu volilcu iz trga se je tedaj posebej naročilo, naj se vsi udeležijo volitve. In res vse je šlo po sreči, kajti izvoljenih je bilo iz trga 17, zunaj trga 7 odbornikov. Zmaga za omenjenega kandidata je bila po takem skor gotova. Da se vendar več po kaki naključbi ne skazí, sklical je podpolkovnik Veber tržke odbornike k predvolitvi; razloživši zbranim važnost volitve glasoval je prvi za stotnika G. Zaporedoma glasuje nekoliko odbornikov ravno tako. Ko pride vrsta do g. Jakliča, naenkrat se jim pa rajda strga; vsi glasujejo z Jakličem za g. Klajnšrota. Ves poparjen je odlazil g. Veber. Čeravno je na dan volitve tudi c. k. okrajni predstojnik g. Lichtenegger v živem svojem nagovoru vodo obračal na mlin svojega nemškega prijatla, bil je vendar izvoljen g. Klajnšrot. Ako zmaga letos stotnikova stranka, tedaj nimamo župana iz svojih domačih ljudí, potem pa kažemo, da nimamo zaupanja do samega sebe. Občinske zadeve so važne zadeve, in naša misel je ta, da nam je srajca bliža kot suknja. Toraj Vonjčani! volimo si župana domačina, ki ima srce za svetinje domače.

Iz Maribora. *(Nesramna laž.)* Pod tem naslovom piše „Slov. Gosp.“ to-le: Ruske slovnice za šolska darila pod tem naslovom prinaša „Marburger Zeitg.“ sledečo laž: „24. t. m. je bil pri sv. Magdaleni (Mariborskem predmestji) šolski izpit; med darili so bile tudi ruske slovnice, ktere je tukaj bivajoči zdravnik dr. Prelog, deželni poslanec za Lutomer, v razdelitev izročil. Gospod Perko in Bretzl, ki sta bila ko šolska ogleda pri izpitu, poslala sta te knjige darovalcu nazaj.“ — Mi si pridržujemo postavno pot, takim lažnikom poiskati zasluženo mesto. Za danes le toliko: Laž je, da je dr. Prelog komu ponujal kako knjigo; učitelj od sv. Magdalene je prišel jih sam prosit; dozdevne knjige niso bile ruske slovnice, ampak „Razlagove pesmarice“; knjige se dr. Prelog-u niso nazaj poslale, ampak razdelile. — Kakor vsaka, tako ima tudi ta laž kratke noge, kajti vrednik „Marb. Ztg.“ je že dr. Preloga za božjo voljo prosil odpuščenja. — „Freiheit, Wohlstand,

Bildung für alle" ta naslov nosi mariborska „öffentliche Meinung" kot „motto" na svojem čelu, v predalih svojih pa kuje — laží, obrekovanje in dušno beračijo. — To so nemški liberalci!!

Ljutomer 20. avg. Š. — Na rojstni dan Njihovega Veličanstva zvečer ob 8. uri predstavljala se je po mnogem prizadetji gosp. J. Kukovca (čujte: noch nie dagewesen!) prvikrat v našem Ljutomeru, slovenska igra „Županova Micika" na izklikno zadovoljnost mnozega tudi od izvanske strani prišedšega ljudstva. Vsi igralci in igralke napeli so pri tem prvem narodnem početji izvrstno svoje moči, česar je spričeval od spoštovane množice dodani obilni veseli plosk. Pri tej priložnosti ne morem zamolčati gospoda „Glažek-a", kteri je s svojo prirojeno šaljivostjo mnogo smeha vzbudil. Po igri bil je v gostilnici gospé Portugalce mal ples (venček), za kojim so sledile mnoge zdravice na srečen prerod Avstrije in veseli razvoj slovenske narodnosti. Zato živila Avstrija! živila slovenska domovina! Položen je tedaj tudi v našem Ljutomeru nov kamen za čvrsto zidanje Slovencu srečnejše enakopravne prihodnosti. — Da je nasprotna stranka pri tej priliki nam tudi svoje rogove pokazala, priča tadajšnji zapor 2 rogoviležev. — Suša počenja našemu polju zeló pretiti in trta v vinogradih po peščenih zemljinah zeva po hladni rosici. Grozdje že vse mehko po močnejših toriščah visí v obilnosti; le zeló redko se kak pepelniček (plesnjiv grozd) nahaja. — Toča, hvala Bogu! še nas letos ni obiskala; rží se je letos obilo pridelalo, pšenica pa ciganica — je na enem kraji od 24 križev po 22 snopov dajala po $3\frac{1}{2}$ drevenke! V sadji se kaže letos dobra letina. Ako dovolite, kaj več prihodnjič. *)

Iz Haloz. R. B. — Razvijoči gibanje „družbe sv. Mohora" med narodom naznanjal sem zadovoljno in radostno, da je v labodski vladikovini bil napredek to leto prekoredno velik, namreč od 1128 mohorjanov na 2395; dični korak v enem letu. Slava v tem ide največ trudu in skrbi čest. duhovnikov. Toda pogledavši v novi „Matičin" koledar moramo se globoko ponižati, ker Kranjsko šteje 633 (lani 530), slovensko Štirsko pa 286 matičarjev, po takem smo niže za 347. Ne sme se povse prevzeti, da nimamo bele Ljubljane, ki kaže 82 utanovnikov in 121 letnikov, Maribor pa prvo mesto na malem Štirskem, kjer je knezovladiški sedež, bogoslovski zavod, gimnazija, dva realska razreda, učiteljišče, javlja samo 22 ustanovnikov in 12 letnikov. Ljubljanska vladikovina se je povzdignila letos za 103, labodska za 64, in sicer poslednja v preblaženi okolici med Muro in Dravo, kjer lani razve Maribora število ni segalo na deset, letos pa spričuje 68 matičarjev; eden tak skok še, in zadosti je. V tem prirastku vzpet premahuje duhovništvo, kteremu nemškutarstvo najrajše ponuja naslov: mračnjaštvo in še druga podobna imena. Vsakdo lehko sprevidi, da Matica goji občno omiko, tedaj prirodopisno, prirodoslovno, zgodovinsko, jezikoslovno, modroslovno itd., vendar ima pri nas duhovništvo večino za 42. Številke dokazujejo neukanljivo in nezmotljivo, da je isto sevsema za občni razvoj, za višo omiko, toda na krščansko-narodnem stalu. Dokler ne bode labodsko duhovništvo štelo 400 matičarjev, vest se nam ne more pomiriti. Ako mi kakor omikanejši možje, med narodom od naroda za narod živoči, ter pošedši iz njegovega naročja in nabravši si nekoliko znanosti po viših učiliščih, da ga vzdigamo iz morave, kaluže in blata pogubne nevednosti, ne bodemo iskreno podpirali narodnih društev, kdo jih bode? To zahteva od nas hvaležnost in dolžnost do naroda. Slovenci! če je razvoj in napredek učenejšega razreda nam merilo za višo omiko, ne bodimo podremanci, kakor nespametne device, marveč bedimo in delajmo; res, da je na razne kraje treba kropiti revke petice, vendar ne odrekajmo primernega darilca svoji dušni materi, soči njeni hvaležni sinovi.

*) Prosimo! Vred.

V Kastvu 27. avgusta. — V sednici 22. t. m. je čitalnica naša sklenila, da se pridruži s prejetim velikodušnim darom (100 for.) od preuzvišenega svojega počastnega člana gosp. vladika Strossmajera ilirski Matici v Zagrebu kakor brezsmrten član. Ona je hotela s tem pokazati svoj vedno hvaležni spomin na uzvišenega darovatelja, izvrševanje pravega pomena svojega gesla „složimo se", in svojo pravo nalogo, skrbeti za svojo narodno izobraževanje z izdanimi knjigami ilirske Matice, ter dati svojemu potomstvu boljo priložnost omikovati se v narodnem duhu s pripravnimi slovanskimi knjigami. Bog daj, da bi ona in druge čitalnice v enacem duhu napredovale!

Iz Jelšan 26. avgusta. — Beseda dne 4. avgusta je povzdignila našo čitalnico na visoko stopinjo. Nazoče je bilo mnogo gospôde iz Kastva in Bistrice, imeli smo tudi lepo število gostov iz Novegagrada, Klane itd. Posebno pa nas je veselilo v našem društvu videti pesnika národnega g. M. Vilharja, kteri je tudi lepo pesmico zložil za ta večer. Pričela se je beseda z nagovorom prvosednika, kteri si je za moto zbral psalm 91. „Gospod! dela tvojih rok me razveseljujejo, kako velika so tvoja dela." Potem so se vrstile lepo pete pesmi z deklamacijami in konečno je še povekšala besedo igra: „Poštena deklica." Vse je bilo z veliko hvalo sprejeto, posebno zanimivala pa je deklamacija „Slava Slovencem", in pa igra. Srčno radost napravil je nazočim tudi ravno med besedo došli pozdrav hrvatskega društva „Velebita" iz Beča.

Iz Cerknice. — 24. avgusta ob pol dvanajstih ponoči nas prebudí plat zvoná in kričanje ogenj, ogenj, v Dolenjivasi gorí! Hiteli smo brž na pomoč v Dolenjovas, ker se kmalu prepričamo, da sta dva skednja in en kozolec v požaru. K sreči je bil ta požar precej daleč od drugih poslopij in z drevjem ograjen, in ker ni bilo vetra, vode pa dosti, zato smo tudi kmalu ogenj zadušili. Kako se je zatrosil, to se ne vé, brž ko ne je kriv te nesreče kak pijanec. J. J.

Iz Gorenskega 30. avgusta. — Slišali smo, da je ravnopravnost narodov v avstrijskem cesarstvu ravno tako resnica, kakor tako imenovana odveza zemljišč in naklad davkov. Kjer pa ravnopravnost narodov obstojí le v besedi in ne v resnici, tam jo imamo le za čisto mamljenje, med tem ko naklad davka v resnici teží. Naš deželni časopis „Laib. Zeitg." se še zmiraj v nemškem jeziku tiska misleč, da je ravnopravnosti dosti s tem, da včasi natisne kak izvršbeni razglas; — mi v uradu in pri sodniji govorimo slovenski, zapisniki se pa pišejo le nemško, in slovenske besede prič se le v nemškem jeziku morejo brati, tako, da se ne vé, kaj se je v resnici pričalo; — v naših šolah se predmeti razlagajo v nemščini, kakor da bi profesorji ne bili z našim, ampak z nemškim denarjem plačani, in v deželnem zboru še celó najzmernejša tirjatev ni obveljala, da bi se nekoliko predmetov v šolah razlagalo v deželnem jeziku; — v deželnem gledišču se vidi le nemška igra, kakor da bi se le ptuji radovati in olikovati smeli, in kakor da bi dežela ne vedela, da je gledišče deželni zavod; filharmonično društvo gojí le nemško pesem, je na pomoč le nemškim pevcem in telovadnikom, in pazi na to, da bi se le v nobenem obziru tudi v njem ne zbudil slovenski duh in še morebiti celó zmagal. Slovenci spoznajo in čutijo to mamljenje, trpé pa le dotle, dokler se ne nasprotuje naravnost njih prizadevanju za narodno omiko in razvoj. Kjer se pa njih pra-

vičnemu prizadevanju nasprotuje, tam se čutijo za obrambo vpravičene, in zmagana je tudi kmalu peščica po oblastniji hrepenečih. Na to pa začnejo te peščice brezimenski voditelji v nemških časnikih na vse pretrge kričati o slovenskem fanatizmu in oskrunjajo narodne poštenjake, sanjaje si, da bodo ti pustili svoje pravične tirjatve in da se bodo oni na to lahko povečnili. Ker pa ti brezimniki nobenega nepostavnega dela slovenskih narodnjakov ne morejo raztrositi po svetu, zato jim morajo sanje pomagati. Kaj bi neki ti kulturonosci še le pisali, ko bi Slovenci rekli, da vzajemnost in edinost Slovanov više cenijo od Avstrije, in ko bi žugali, da se bodo zedinili z drugimi Slovani, če jim Avstrija ne bo pravična? Se vé, če avstrijski Nemci od pruske Nemčije govoré in žugajo zediniti se s svojimi brati v rajhu, če bi njih vladarstvo v Avstriji nehalo, to je že prav in takim gré hvala. Če imajo narodi kot moralične osebe pravice, česar si gotovo ne bi upal najbolj zagrizeni nemškutar tajiti, tako jih imamo tudi Slovenci, in spraviti jih moramo v veljavo, ako hočemo, da se ne zadušé v razrešenem plevelu. V tem pravičnem početji, kteremu nasprotniki podtikajo hudobne namene, da se hoče Nemcem sila storiti, bode celo ljudstvo svoje voditelje podpiralo in možato na to delalo, da se ravnopravnost na postavni poti uresniči, in da se bo s Slovencem v uradu in pri sodniji v njihovem in ne v ptujem jeziku obravnavalo, ter da njihov jezik zadobí ravno to veljavo, ki jo ima zdaj tuji.

Iz Ljubljane. V seji deželnega odbora 23. dne u. m. je bilo med drugim to-le sklenjeno: Ker cigani tudi našo deželo čedalje bolj nadležujejo, zato je sklenil deželni odbor to isto storiti, kar je storil štajarski deželni odbor, da se odvrne ciganska sila od naše dežele, in se je v tej zadevi obrnil do c. k. dež. vlade. — Razpisal je štipendijo za učenca živinozdravilstva v dunajski šoli z 200 gold. na leto. — Na vabilo deželnega odbora, da bi se oglasili veliki posestniki za napravo ene gozdnarske šole, druge šole pa za sadje-, vino-, murbo- in čbelorejo, sta se oglasila samo princ Schönburg, posestnik šneperske grajščine in pa pl. Viktor Ruard, posestnik bleške grajščine, da ju je volja, svoje posestvo deloma prepustiti za napravo gozdnarske šole, — vitez Gutmansthal, posestnik mnogo grajščin na Dolenskem, pa je pisal deželnemu odboru, da bi dobro bilo, ako bi se sklical shod večih dolenskih posestnikov v Novem mestu v ta namen, da se ondi med sabo posvetujejo, kje in kako naj bi se napravila omenjena šola za sadjerejo itd. Deželni odbor je pritrdil predlogu viteza Gutmansthala in povabil veče dolenske posestnike, pa tudi predstojnike nekterih poddružnic kmetijske družbe, naj se snidejo 15. dne septembra v Novem mestu, posvetujejo, kako in kaj, in naznanijo svoje mnenje deželnemu odboru. Gosp. viteza Gutmansthala je deželni odbor še posebno prosil, naj bode prvosednik temu zboru, pa tudi gosp. pl. Langerja, da se kot namestnik deželnega odbora pridruži predsedstvu, gosp. prošta Arko-ta, predstojnika poddružnice novomeške, pa da blagovoli zbranim gospodom odločiti pripravno zbornico. — Na 6. dan septembra je deželni odbor sklical odsek, ki je po sklepu deželnega zbora od 1864. leta postavljen za to, da predlaga svoj nasvèt: kam naj pride ljubljanska realka, kadar poteče čas stanovanja njenega v Mahrovi hiši. — Grof Korb. Saurau-ovo štipendijo za maše, ki naj se služijo ob času deželnega zbora, je deželni odbor podelil gosp. Jož. Strbencu, duhovniku v pokoji.

— Gosp. Andrej Praprotnik, učitelj pri naši mestni ljudski šoli in vrednik „Učiteljskega Tovarša“, podal se je na Dunaj v zbor avstrijskih učiteljev, ki se začne 7. dne t. m. Da od ljubljanske c. k. normalke kdo gré, ni duha ne sluha.

— Dr. J. Bleiweis se je podal zastran delitve premij in svetinj za kobile z žebeti, za triletne žebice in za osebujne plemske žebce v Kranj, ker je bila na Kranjskem za leto 1867. delitev včeraj.

30. avgusta t. l. je nagloma v 56. letu svoje starosti umrl visokočastiti postojnski dekan gospod

Peter Hicinger.

Prezgodaj nam je nemila smrt vzela učenjaka, kteremu jih je malo kos v starinoslovji in v zgodovini, zlasti slovenskega národa. Milo ga bodo pogrešale tudi „Novice“, kterim je bil od prvega začetka marljiv dopisovalec. Bog mu povrni tudi trud, ki ga je vrh svojih duhovskih poslov obračal na korist tudi vsemu slovenskemu národu!

29. junija 1812. l. v Tržiču rojen, 2. avgusta 1835. l. za mašnika posvečen, bil je kaplan v Kamni gorici od 10. oktobra 1835. l. do 4. oktobra 1838. leta; — v Mokronogu do 4. maja 1846. l.; — v Dobu do 1. julija 1847. l.; — lokalist v Podlipi do 24. septembra 1859. l. in od tega časa farman in dekan v Postojni.

Te zgodovinske črtice podajamo zato, da delo nekoliko zlajšamo njemu, kdor se bode lotil popisa njegovega delavnega življenja. Ta življenjepis bi kaj lepo pristoval prihodnjemu letopisu Matičinega „koledarja“, kterega je on sestavljal. — Nje, ki bodo v rokah imeli Hicingerjevo zapuščino, lepo prosimo, naj dobro pazijo na rokopise, ki bi se utegnili najti med njegovimi papirji, ter naj je, če le mogoče, naklonijo slovenski Matici, kteri je bil ranji odbornik od 2. občnega zbora.

— Inženir Přibil je začel trasovati v pondeljek zjutraj ljubljansko-belaško železnico. Delo gré temu zelo izurjenemu gospodu hitro od rok in upati je, da bode prihodnji teden do kranjskega mosta dospel. Da zvejo bralci „Novic“, kje se bo trasovalo, zato jim podamo o tem sledeče poročilo: Gosp. Kazda in pa gosp. inženir Přibil sta pretekli teden ogledala vès kraj in njega višavo zmerila, na kterem se ima trasovati ljubljansko-belaška železnica in sta ob enem tudi zaznamovala kraje, kterih se bo dotikala in od kterih daleč se ne bo izpeljala. Po tem načrtu se bode trasovalo od ljubljanskega kolodvora južne železnice na desni strani Šiške proti Št. Vidu in Vižmarjem, kjer bi bil pripraven kraj za postajo. Od tod bo delana pot na levi strani Guncelj, Dvora, Stanežič proti Mednemu in Tometu, kjer mora iti čez véliko cesto proti Goričanom med Presko in Medvodami, kjer se bode druga postaja naredila. Ker je ravnina na sorškem polji malo manj ko 20 sežnjev viša ko Sava, zato se bo moglo trasovati od Medvod na desnem bregu Sore, ktero bi še le pri Hosti premostili. Od Hoste se bo vlekla proti Suhi in Trati in še le pri Oreheku bi se savskemu bregu približala in na tem do Kranjskega mosta šla, pri kterem se bo lahko postaja napravila. Od tega mosta naprej se bo le desnega brega Save držala do Mošne, kjer se bo premostilo in potem pa izdelovalo na bregu pod Radolico proti Lescem, kjer bi bil tudi pripraven kraj postajo napraviti, od ktere ne bi bilo daleč v Bled. Postajo pri Lescah zapustivši se bode trasovalo pod Vrbo proti vasi Moste, kjer se bo Zavašnica mogla premostiti, potem pod Koroško Belo in Javornikom, tako, da bo še le pri Savi čez véliko cesto se moglo iti. Na desni strani Ruardovega vrta blizo vélike ceste bi se lahko postaja

naredila. Pred Jesenicami se bo železnica vrnila zopet čez véliko cesto na levi breg Save, ktera se bo še le okoli 1200 sežnjev nad Hrušico premostila, in potem na desnem bregu proti Mojstrani, kjer bi bil kraj za postajo. Od tod se bo trasovalo še okoli $^3/_4$ milje na desnem bregu Save, potem pa na levem in še le v Logu blizo velikega savskega mosta bode zapustila železnica Savo in bo dospela na polje pri Kranjski gori, kjer bi se naredila štacija. Od Kranjske gore se bode vrnila proti pod Korenu, in dvakrat Savo premostivši bode šla pod Ratečami proti Stückl, kjer bi se postaja lahko naredila. Od tod se bo držala brega nad Belopečjo, in hitro bo dospela skoz predor na ravnino pri Mar in se bo zvezala pri Trebižu s cesarjevič Rudolfovo železnico.

— „Pozor“, za 3 mesece pokopan v Zagrebu pod liberalno vlado gosp. barona Raucha, bode že te dni od smrti vstal na Dunaji.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Obravnave deputacije dunajske in ogerske se še zmirom občinstvu prekrivajo in le malo se zvé o teh. Dolgo jima ni šlo nič po volji. Ogri so tirjali preveč in Cislajtanci jim niso mogli vstreči. Na vse kraje so se spodtikale obravnave in sodilo se je, da ti ne boste napravili „glihenge“. Zdaj se pa po dunajskih časnikih zopet dvalistom gotovo ugodne beró. Deputacijema, ki niste mogli se „vglihati“, ste prišli vladi na pomoč, in zdaj bo pa po zagotovljenji dunajskih časnikov že hitreje razprava končana. In res kaže se že vspeh vladne pomočí. Ogri so voljni prevzeti 28%, cislajtanska deputacija pa zdaj namesto prejšnjih 40% tirja le 32%. Bo že, bo že! Cislajtanci se bodo že omečili, le prenaglo se ne vdati si mislijo Ogri, vsaj smo doslej vse dobili, kar smo tirjali, čakamo pa ložje ko oni! — Zarad državnega dolgá se je zdaj ogersko ministerstvo z državnim ministerstvom porazumelo začasno, ker ogerska deputacija nima pravice spustiti se v to, koliko avstrijskega državnega dolga vzame vsaka stran na-se. — Govorí se, da se za Cislajtanijo sestavi novo ministerstvo, predno se državni zbor zopet zbere, vendar se še ne vé, kdo se ima v to ministerstvo poklicati. Tudi se mnogo sliši, da se vlada misli pobotati s Čehi, kterih časopisi se trdno držé tega vodila: nočemo milosti, ampak pravico! — Bere se, da se vojaška granica odpravi, da bi se tako vsaj nekoliko ustreglo Hrvatom, ki so tega že dolgo želeli. Sploh se zdaj mnogo govorí o hrvaškem vprašanji. Vsi viši župani po telegrafu poklicani v Zagreb, kjer so se imeli z namestnikom bar. Rauch-om pomenkovati, kako bi se deželni zbor spet dal sklicati, so odsvetovali poklic zbora zato, ker se narodna opozicija še ni omečila. — Sliši se, da je kardinal Rauscher k francosko-avstrijski zvezi (?) veliko pripomogel. Čudno je, s kakoršno pravico se more drugi duhovščini prepovedovati, se potegovati za narodne pravice, če škofa Rauscher in Hynald zvonec nosita v veliki politiki. — V sredo 28. avgusta se je česka krona slovesno prepeljala v Prago iz Dunaja, kamor se je bila umaknila zarad lanske vojske. Iz Českega so bili prišli po-njo posebni, za to odločeni poslanci, med kterimi je bil vès českí deželni odbor, deželni najviši maršal. Ob šestih zvečer se jim je izročila krona in kar k nji spada. Neštevilna množica ljudí se je bila nabrala v cesarskem dvoru, od kodar je odpeljalo kronske dragocenosti šest krasnih belcev na severni kolodvor. Pred cesarskim dvorom in pred kolodvorom so Slovani pozdravljali krono sv. Venceslava krepko „slava“ kliče. Na kolodvoru je bila cesarska dvorana posebno okrašêna, iz ktere so krono odpeljali v dvornem vozu po železnici. Po Českem je narod krono navdušeno pozdravljal na vseh postajah, kodar se je peljala. Ob pol devetih zjutraj se je pripeljala v Prago, kjer so jo s streljanjem slovesno sprejeli. Meščanska pehota z zastavo in godbo, velika množica plemenitašev in duhovščine jo je čakala na kolodvoru. Tù se je vzela krona iz krasno pozlačene skrinje, ter dela v posebno stekleno posodo na rdeči žametovi blazini. Narod je navdušeno klical „slava“, godbe so igrale, na Žižkovem hribu so doneli možnarji in tako se je vzdignil voz. Po vseh ulicah so v vrstah stali vojaki, poslanci iz dežele in mnogo narodnih društev. Vse se je odkrivalo, koder se je peljala krona. Pred cerkvijo sv. Nikolaja je čakalo vse više plemstvo in belo oblečene deklice, kjer je krono prejel praški nadškof in kardinal Schwarzenberg z duhovstvom. V cerkvi se je položila na z damastom prepreženi oder. Potem je kardinal bral mašo, po kteri se je zapel „Te deum.“ Po božji službi se je krona slovesno prepeljala na kraljev grad na Hradšinu, kjer je na sv. Vida oltarji izpostavljena bila do šestih popoldne. Silna množica ljudí jo je hodila gledat, predno se je prenesla v sv. Venceslava kronski arhiv. Zvečer so bile veselice in svečanosti po vsi Pragi in vsi deželi. — Čudno je to, da so si uradniki upali na nekterih železničnih postajah narodu prepovedati slovesno pozdravljat česko krono, za ktero je ves českí narod tako navdušen. — Vstaja v Bulgarii raste in tudi grški vpor ni zadušen, kakor trobijo vladni turški časniki po svetu, ampak še vedno raste, in vojska Omer paše čedalje bolj peša. — Med prusko in dansko vlado, ktere ste si bili pred malo časom zeló sovražne, je prijaznost čedalje veča. — Nemški časopisi so mnogo sanjali o vstaji Črnogorcev in o zaroti proti sedanjemu knezu Nikolu. Raztrosili so po svetu, da se hočejo s Srbi zediniti in svojega kneza odgnati. Al gotovo prekmalu za-nje se je pozvedilo, da ni nič resnice na tem. — Pruski časopisi se zeló hudijo nad Avstrijo in Francozko in žugajo, se z Rusijo zvezati, kakor bi že prepričani bili, da je Avstrija v zvezi s Francosko. Trudijo se tudi Laško na svojo stran spraviti, kar bodo brž ko ne lahko dosegli. — Pruski general Moltke z mnogo oficirji obiskuje na avstrijsko-pruski meji ležeče kraje, ker drugi strategične studije in mape delajo. Sploh pruski vojaki zdaj več govoré o vojski, ko pred shodom našega in francozkega cesarja v Salcburgu. — Na Španjskem je zopet general Prim na čelu vstaje. Na vsih krajih se vzdiguje punt. Vojaki popuščajo svoje polke in vhajajo k vstajnikom, kteri so že kraljeve v eni bitvi v Aragonii nabili. Gotovega in natančnega se vendar ne more veliko vedeti, ker vlada pravi, da se nje vojaki hrabro in srečno z vstajniki bijejo in da vpor povsod omaguje.

Listnica vredništva. Gosp. J. Z. v Senož.: Pismo je prepozno došlo, zato se prične v prihodnjem listu Vaš članek tiskati, v kterem dobote tudi odgovor na 1. in 2. vprašanje, na 3. in 4. se bo odgovorilo pismeno. — Gosp. G. v Ljut: Prihodnjič.

Žitna cena

v Ljubljani 31. avgusta 1867.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 20. — banaške 5 fl. 78. — turšice 3 fl. 48 — soršice 3 fl. 80. — rži 3 fl. —. — ječmena 2 fl. 50. — prosa 2 fl. 50. — ajde 3 fl. —. — ovsa 1 fl. 50.

Kursi na Dunaji 3. septembra.

5% metaliki 57 fl. 50 kr.	Ažijo srebra 121 fl. 25 kr.
Narodno posojilo 66 fl. 50 kr.	Cekini 5 fl. 89 kr.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.